

Samenvatting

Eindrapportage

Vooronderzoek 'Verborgene Schatten'

Auteurs

April Boessen
Marit van Buijsen
Uta Roentgen

**Met een veilige plek
thuis.....**

**Is naar buiten gaan
opeens een stuk
gemakkelijker.**

www.robertcoppes.nl

Robert Coppes Stichting
VOOR MENSEN MET EEN VISUELE FUNCTIEBEPERKING

1. Inleiding

Het vooronderzoek 'Verborgene Schatten' is uitgevoerd door de Robert Coppes Stichting in samenwerking met het Expertisecentrum voor Innovatieve Zorg en Technologie (EIZT), Zuyd Hogeschool. In dit vooronderzoek stond de doelgroep volwassenen met een visuele beperking en bijkomende problematiek (specifiek psychiatrische problematiek, maar ook verstandelijk, lichamelijk en/of cognitief) centraal.

Het uiteindelijk doel is het werken met de doelgroep verder te professionaliseren en daarmee de kwaliteit van zorg te verbeteren. Om dit te bereiken is het van belang de doelgroep goed in kaart te brengen evenals de kennis die er over deze doelgroep is. Daarom omvatte het vooronderzoek grofweg drie onderdelen, namelijk 1) het ophalen van gegevens over de doelgroep van volwassenen met een visuele beperking in combinatie met bijkomende problematiek (o.a. psychiatrisch, lichamelijk, cognitief, verstandelijk), 2) een scoping review naar beschikbare literatuur over deze doelgroep en 3) interviews met cliënten die tot de doelgroep behoren en medewerkers die deze cliënten ondersteunen.

2. Omvang van de doelgroep

Om inzicht te krijgen in de omvang van de doelgroep zijn in totaal 18 verschillende publieke instanties of organisaties benaderd. Daarnaast is een enquête verstuurd naar alle zorginstellingen in Nederland (621 organisaties).

Hieruit kwam als belangrijk resultaat naar voren dat er nergens op geaggregeerd niveau informatie beschikbaar is over hoeveel mensen in Nederland een visuele beperking hebben in combinatie met bijkomende problematiek. Uit de enquête blijkt echter dat genoeg mensen met een visuele beperking zorg ontvangen binnen de geestelijke gezondheidssector (GGZ), de verpleegsector (ActiZ) en de gehandicaptensector (VGN). Hierbij is er vaak zelfs sprake van een combinatie van meerdere beperkingen naast de visuele beperking. Dit laat zien dat de doelgroep niet alleen aanwezig is binnen de visuele sector.

Het is van belang dat er meer aandacht komt voor de doelgroep van volwassenen met een visuele beperking in combinatie met bijkomende problematiek (o.a. psychiatrisch, lichamelijk, cognitief en/of verstandelijk). De ondersteuning van deze doelgroep vereist namelijk een andere aanpak in de begeleiding en een andere inrichting van zorg specifiek gericht op de combinatie van beperkingen.

3. Literatuur over de doelgroep

Om alle beschikbare literatuur te verzamelen over de doelgroep van mensen met een visuele beperking en bijkomende problematiek (vooral psychiatrische problematiek) werd een scoping review (Arksey & O'Malley, 2005) verricht.

Op basis van de resultaten van deze scoping review is duidelijk geworden dat er veel geschreven wordt over de incidentie en associaties van verschillende beperkingen naast de visuele beperking of over de oorzaak en diagnostiek van de visuele of bijkomende beperkingen die aanwezig zijn bij de doelgroep. Er is ook literatuur beschikbaar waarin interventies worden beschreven. Echter, de doelgroepen die hierin vooral naar voren komen zijn doof-blinden, mensen met een visuele beperking in combinatie met depressie/angsten of in combinatie met ernstige verstandelijke beperkingen. Bij depressie/angsten is het onderwerp van interventies vaak vermindering van de klachten en bij doof-blinden of

ernstige verstandelijke beperkingen vaak communicatie en interactie. Daarnaast richten interventies zich ook specifiek op zeer complexe doelgroepen die meervoudige bijkomende problemen ervaren naast de visuele beperking. Er komt duidelijk naar voren dat de doelgroep van mensen met een visuele beperking in combinatie met bijkomende problematiek een complexe groep is die een verscheidenheid aan combinaties van beperkingen laat zien en maar weinig interventies, behandelingen of methodieken voor de begeleiding of ondersteuning van de doelgroep beschreven worden.

4. Inventarisatie kennis en expertise

Om een overzicht te krijgen van de kennis die aanwezig is bij cliënten en begeleiders over de begeleiding/ondersteuning van mensen met een visuele beperking specifiek in combinatie met psychiatrische problematiek werden 10 cliënten van de RCS geïnterviewd en 5 groepsbijeenkomsten met professionals gehouden: 3 bij de RCS, 1 bij Koninklijke Visio en 1 bij Bartiméus.

De verkregen informatie werd verdeeld in een aantal sub-thema's m.b.t. wat als belangrijk ervaren wordt in de begeleiding van deze specifieke doelgroep en welke knelpunten of uitdagingen duidelijk worden (zie onderstaande tabel).

Tabel 1. Thema's en sub-thema's interviews

	Cliënten	Professionals
Belangrijk in begeleiding	Vertrouwen Continuïteit Oprechtheid in contact Volwaardig en gelijkwaardig Creativiteit Gezelligheid Samenwerking Eigen regie	Vertrouwen Individualiteit Multi-methodisch Volgen van cliënt Samenwerking Vakinhoudelijke kennis en zelfkennis Faciliterende organisatie
Knelpunten of uitdagingen	Relatie met professional Basis vs. specifieke kennis Groepsproces Privé-werk relatie	Fundament Kennislacunes Kaders Eigen regie

Zowel cliënten als professionals erkenden dat het opbouwen van een vertrouwensrelatie belangrijk is om goede begeleiding te kunnen leveren. Professionals gaven bijvoorbeeld aan dat cliënten hun verhaal pas deden wanneer dit vertrouwen er was. Cliënten bevestigden dit door te zeggen dat zij alleen bij bepaalde personen hun verhaal kwijt konden, omdat ze zich daarbij vertrouwd voelden. Cliënten benoemden dat ze dit vertrouwen voelden bij de begeleiders die voor hun gevoel oprecht in het contact stonden doordat zij echt de tijd namen, luisterden en interesse toonden. Professionals gaven vooral aan dat ze probeerden aan te sluiten bij de cliënt, meebewogen met zijn of haar patroon en op deze manier individualistisch te werk gingen in de begeleiding. Hierbij expliciteerden ze dat multi-methodisch werken vereist was door de verscheidenheid aan problematiek.

Wat ook door zowel cliënten als professionals aangegeven werd als hoofdonderdeel van de begeleiding is samenwerking. Professionals zeiden dat het onmogelijk is alles zelf te weten door de uiteenlopende problematieken en cliënten erkenden dit zelf ook. Cliënten moedigden het juist aan dat professionals hun kennis ook op andere plekken of bij andere professionals haalden door te zeggen dat ze het fijn vonden wanneer begeleiders met meer

gespecialiseerde personen samenwerkten op een bepaalde problematiek. Professionals gaven zelf ook aan dat deze manier van samenwerken voor de doelgroep erg goed werkte en haalden intervisie en supervisie vaak terug in de beoogde manier van begeleiding. Cliënten benoemden volwaardigheid en gelijkwaardigheid in het contact met begeleiders. Professionals benoemden dit niet expliciet, maar gaven wel aan dat ze zich meer bewust moesten zijn van hun eigen gedrag en handelen richting cliënten en hoe gelijkwaardig te communiceren met de cliënt. Professionals gaven aan hierin ook nog te kunnen leren hoe om te gaan met eigen regie vs. beschermwaardigheid. Dit was een punt van aandacht want cliënten zelf gaven aan dat het ervaren van eigen regie belangrijk was. Uitdagingen voor begeleiders zaten vooral in het creëren van een fundament aan vakinhoudelijke kennis alsook het verbeteren van hun vaardigheden in het contact met cliënten. Cliënten erkenden dit door aan te geven dat, buiten hun vertrouwenspersonen die het meestal wel juist aanpakten, de overige medewerkers vooral hun vaardigheden in de benadering naar cliënten mochten bijscholen alsook kennis over bijkomende problematieken naast de visuele beperking. Tevens gaven cliënten aan dat kennis over het leiden van groepsprocessen erg belangrijk was en dat het daar vaak aan ontbrak. Een grote uitdaging voor professionals was ook om zich een bepaalde benadering eigen te maken naar aanleiding van een goed gefundeerde basis binnen de strakke zorgsystemen waarmee de doelgroep te maken heeft.

5. Conclusie

Dit vooronderzoek laat zien dat de doelgroep naast in gespecialiseerde zorgorganisaties als de Robert Coppes Stichting, Koninklijke Visio en Bartiméus ook aanwezig is binnen organisaties in de geestelijke gezondheidszorg, verstandelijke gehandicaptenzorg en de verpleeg- en verzorgingshuiszorg en dat de doelgroep in grote mate wordt herkend door professionals in de visuele sector. Uit de interviews komt tevens naar voren dat de doelgroep andere begeleiding en zorg vereist dan mensen met alleen een visuele beperking of andere primaire bijkomende beperkingen dan de psychiatrische. Dit onderstreept de behoefte van professionals voor een meer systematische en gefundeerde benaderingswijze en begeleidingslijn voor deze doelgroep. Daarom is het belangrijk om enerzijds de impliciete kennis van professionals te expliciteren en te delen en anderzijds geschikte werkmethodeken en benaderingswijzen uit andere sectoren op de specifieke behoeften van de doelgroep toe te passen. Dit wordt gedaan in de vorm van een online Community of Practice en het vervolgonderzoek Hidden Treasures Revealed.

Dit is een samenvatting van de volledige eindrapportage vooronderzoek 'Verborgene Schatten'. Voor het verkrijgen van de volledige eindrapportage kunt u contact opnemen met Marit van Buijsen via mvbuijsen@robertcoppes.nl of 073-6579157.